

Portrett:

Lorents Lorentsen

**Forsknings sjef Lorentz Lorentzen
intervjuet av Torstein Bye**

I 1987 ble Brundtland-kommisjonens rapport om Miljø- og Utvikling lagt fram. I Norge er en nå i full gang med å utrede hvordan rapporten skal følges opp. Dette arbeidet koordineres og ledes nå av et statsrådutvalg. Utvalget har nedsatt flere fagutvalg deriblant en virkemiddelgruppe med medlemmer fra ulike departementer. Formann i denne gruppen var forskningssjef Lorents Lorentsen i Statistisk Sentralbyrå. Til daglig leder han seksjon for Ressurs og Miljø-analyser i Byrået. Mandatet til virkemiddelgruppen omfattet en vurdering av eksisterende og nye virkemidler i ressurs- og forurensningspolitikken. Gruppens rapport er avlevert etter 3 måneders intens kveldsjobbing. De konkrete forslagene til tiltak er unntatt fra offentlighet. Lorentsen er i dette intervjuet ikke villig til å lekke fra rapporten om konkrete tiltak, men vil gjerne snakke om Brundtland-kommisjonen, og om økonomiske virkemidler i ressurs- og miljøpolitikken.

SP: Brundtland-kommisjonens rapport omhandler miljøsituasjonen i verden. Norge er et lite land i denne sammenheng. I hvilken grad kan en si at rapporten angår Norge og spiller det noen rolle hva et lite land som Norge gjør?

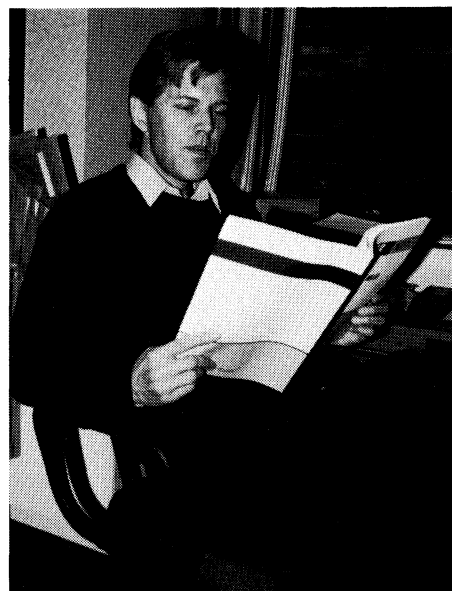
LL: Brundtland-kommisjonens hovedbudskap er at vi må få til en bærekraftig utvikling. Vi trenger fortsatt økonomisk vekst i verden for å løse fattigdomsproblemet. Samtidig må forurensningene reduseres for å unngå alvorlige miljøproblemer. Kommisjonen prøver m.a.o. å definere et mulighetsområde for framtidig samfunnsutvikling som både gir akseptabel økonomisk vekst og akseptabel miljøstandard. Dette er nytt i forhold til tidligere rapporter av denne typen, som har trukket klarere i retning av nullvekst som eneste løsning. Selvfølgelig kan Norge bidra til å løse internasjonale problemer i samarbeid med andre land. Vi kan ikke unnskyld oss med at vi er små, det er jo det alle forurenserne prøver seg med. Norge bidrar vesentlig til den internasjonale forurensningen målt pr. innbygger. Også Norge vil bli rammet av internasjonale miljøproblemer medmindre det inngås internasjonale avtaler for å begrense utslipp av drivhusgasser, svovel, nitrogen osv. Både ut fra egeninteresse og som signal internasjonalt er det derfor viktig at Norge rydder opp i egne miljø-

problemer og viser vilje til å inngå forpliktende internasjonale avtaler. Med norsk formann i Verdenskommisjonen for Miljø og Utvikling er det heller ingen tvil om at andre land nå venter på hva Norge vil gjøre for å følge opp kommisjonens rapport.

SP: Hva er de viktigste forurensningsproblemene og hva kan gjøres for å sikre en akseptabel miljøstandard?

LL: Internasjonalt er nok utslipp av CO₂ (og andre drivhusgasser) og faren for klimaendringer det alvorligste problemet. Dette er også vanskelig å løse fordi utslipp av CO₂ er knyttet til bruk av fossile brensler og det fins ingen teknologi for å rense brenselutslipp for CO₂. Her er m.a.o. pr. idag eneste løsning å begrense bruken av fossile brensler på global basis. Et samarbeide om reduksjon av forurensningene kan f.eks. skje etter «bobleprinsippet», dvs. at hvert land må holde seg innenfor en internasjonalt avtalt kvote for CO₂-utslipp, der det er opp til hvert enkelt land hvordan kvoten skal overholdes på billigste måte. Utslipp av KFK og endringer i Ozon-laget er også et alvorlig problem. KFK-problemet er fullt mulig å løse ved substitutter. Sur nedbørproblemet kan også langt på vei løses ved energisubstitusjon og rensing.

Når det gjelder hva som skal til for å oppnå en akseptabel miljøstandard

Lorentz Lorentzen

er jeg nok klart i favør av å vri produksjon og konsum ved hjelp av økonomiske virkemidler som avgifter, omsettelige utslippsrettigheter, panteordninger o.l.. Myndighetene må endre rammebetingelsene slik at det blir lønnsomt for aktørene i økonomien å innrette seg slik at vi samlet sett får en akseptabel miljøstandard. Hittil har myndighetene satset for mye på ineffektive reguleringer og moral-kampanjer. Når en ser på dimensjonene av endel av de internasjonale miljøproblemene, kan en likevel langt på vei være enig med Arne Næss som på 1970-tallet sa at «en mentalitetsendring er nødvendig men ikke tilstrekkelig» for å unngå en økologisk krise. Blant økonomer og planleggere bør nok «mentalitetsendringen» i det minste medføre at vi prøver å integrere miljø- og ressurs-spørsmål i samfunnsplanleggingen. Vi bør ikke først styre etter maksimum BNP og så se overrasket ut når vi ser konsekvensene for naturmiljøet.

SP: Hva er å anse som hovedproblemene hva angår Norge?

LL: I tillegg til at vi bidrar til de internasjonale miljøproblemene har vi i Norge mange lokale miljøproblemer og vesentlige feildisponeringer av våre naturressurser både innenfor områdene energi, fiske og landbruk. Norge utnytter sine energiresurser på en uoptimal måte og vi kan langt på vei løse våre internasjonale for-

pliktelser på forurensningsiden ved en mer fornuftig energipolitikk. Dette har vært framført av økonomer lenge og gjennombruddet er kanskje nært forestående? Vi har gitt kraftintensiv industri billig kraft, noe som har medført lite effektiv bruk av energi og kapital. I tillegg har kraftintensiv industri medført store forurensninger. Vi har subsidiert bøndene og oppnådd en kostbar selvforsyning. Bøndene har forurenset vassdrag og fjorder slik at vi må bruke milliarder på å rydde opp. Vi har nesten tatt knekken på de fleste økonomisk interessante fiskebestandene. Det er i sannhet en lite meriterende liste over norsk ressursforvaltning og distriktspolitikk.

SP: Hva kan økonomer bidra med? Det blir påstått at økonomer er skyld i alt som er galt i ressurs og miljøpolitikken?

LL: Langt på vei er jeg enig i at økonomer er skyld i endel av problemene. Vi har lenge visst at det er sammenheng mellom økonomisk aktivitet, bruk av råvarer og energibruk, og forurensninger. Økonomer har likevel bedt politikerne om å styre etter enkle mål som BNP uten å ta hensyn til den forsøpling det kan medføre. Økonomer lærer om forvaltning av naturressurser og om eksternaliteter som forurensninger, men synes å glemme det de har lært når de begynner i Finansdepartementet og Olje- og Energidepartementet. Dette er imidlertid i ferd med å bedre seg noe, ikke minst takket være Brundtland-kommisjonen. Det er viktig å understreke at det ikke er noen motsetning mellom sosialøkonomisk teori og en fornuftig forvaltning av naturressurser og miljø.

Økonomer har bidratt til problemene, men de kan også bidra til å løse dem. En må sørge for at ressurs- og miljøspørsmål blir integrert i den økonomiske planleggingen, dvs. i Langtidsprogram, Energimelding, sektorplaner osv. Miljøvernerne må alliere seg med økonomene, dvs. være med der beslutningene fattes og ikke isolere seg. Et hovedpoeng er at det er billigere å planlegge en utvikling der en unngår de største problemene enn å reparere skader som er oppstått. Det er imidlertid et politisk problem at en i dagens situasjon har så mange reparasjonsoppgaver at planleggingen må vike. Dessuten kan en selvfølgelig score politiske poenger på å reparere, mens en får verken mediaoppslag eller stemmer

fra velgerne for å planlegge fornuftig for å unngå problemer.

SP: Transportsektoren er den store forbrukeren av fossile brensler. Kommer vi utenom sterke virkemidler mot transportsektoren på lang sikt?

LL: Problemene kan stilisert inndeles i lokale og internasjonale forurensningsproblemer. De første går på utslipp av CO₂, HC, NO_x, bly, støy og partikler og kan langt på vei løses ved teknologikrav evt. avgifter. Dette løser ikke CO₂-problemet. CO₂-problemene kan bare løses ved å redusere bruk av transportmidler som nytter olje. Transportoljer utgjør 50% av oljeforbruket og det forventes en sterk vekst i dette forbruket. Brundtland-kommisjonens anbefaling om 50% reduksjon i CO₂-utslipp innen år 2030 er ikke mulig uten å gå løs på transportsektoren og det vil bli tøft. Egentlig tviler jeg noe på om politikerne har mot til å gå løs på denne oppgaven før vi har klare signaler om at det er nødvendig for å unngå miljøkrise. På *kort sikt* kan vi stabilisere CO₂-utslippene ved å redusere og kutte ut bruk av olje til oppvarming. Dette krever imidlertid mer elektrisitet, som bl.a. kan frigjøres fra ulønnsom industrivirksomhet. Gasskraft er ikke løsningen da dette gir CO₂-utslipp.

SP: Et mye debattert tema ut i fra samfunnsøkonomisk lønnsomhet er kollektivtransport kontra egentransport. Dette synes å være et viktig tema også i forurensningspolitikken. Kan økonomisk teori fortelle oss noe om dette?

LL: For byene må tiltak for å begrense bilbruk kombineres med tiltak for utbygging av kollektivtransporten både med hensyn på hurtighet, frekvens, komfort samt en prioritering av kollektivtransport i eksisterende veinett. Avgifter på drivstoff, avgifter på parkering og bompenger er alle virkemidler som vil redusere biltrafikken. Hvilke av disse virkemidlene som skal nyttes må det regnes litt på i hvert enkelt tilfelle. En bør imidlertid ikke komme i en situasjon hvor utredningen blir viktigere enn det å få satt inn et virkemiddel tidnok. Også innen transportsektoren vet vi nok om uheldige miljøvirkninger til at det kan settes inn tiltak som bedrer situasjonen ut fra dagens nivå. Endel kan vi også lære av tiltak gjennomført i store byer som Basel, Singapore, Tokyo etc.

SP: Oljeforbruket i verden er et miljøproblem. Tilsier dette et framtidig økonomisk problem for Norge om vi får internasjonale forpliktelser om reduksjon av utslipp og dermed lavere olje og gassinntekter?

LL: Utbygging av en gasskraftkapasitet på 15 TWh fram mot år 2000 som antydnet i den siste Energimeldingen vil gi en økning av CO₂-utslipp i Norge med 20% ut fra dagens nivå. Dette er vanskelig å forene med Brundtland-kommisjonens anbefalinger. Derimot kan økt bruk av gass i Europa bidra positivt til miljø-situasjonen. I Europa nyttes store mengder kull og olje til oppvarming direkte eller indirekte ved produksjon av kraft. En overgang til direkte bruk av gass kan gi en reduksjon i utslippene særlig av SO₂ men også delvis CO₂ i en periode. Hva totaleffekten av strengere miljøkrav i verden vil bli for lønnsomheten av norsk olje- og gassproduksjon er ikke lett å si. Det trekker i hvert fall i retning av at den reneste energiformen av de to – gass – kan bli mer etterspurt. En overgang fra eksport av olje til eksport av gass vil bidra til å stabilisere effektene på vår økonomi.

SP: Det snakkes mye om energiøkonomisering eller ENØK i Norge idag. De fleste tiltak innenfor dette området synes å være spissfindige tiltak for å få til marginale endringer, mens politikerne synes lite villige til å gå løs på de verste sløsingene med energi for eksempel kraftintensiv industri?

LL: Det sies mye uklart om ENØK. Hovedsakelig er ENØK et spørsmål om informasjon forutsatt at prisene på energi er riktige. Med riktige priser menes at de skal gjenspeile kostnadene, inklusive miljøkostnadene, ved å produsere og bruke energi. Kostnadene ved miljø må da dekkes av avgifter. Hvis disse prisene er riktige burde en ikke trenge tilskudd til ENØK-investeringer. Disse skal pr. def. være lønnsomme og dermed skulle hver enkelt foreta disse investeringene uten tilleggsvirkemidler. Mye av det ENØK-potensiale det snakkes om er beregnet utifra forskjellen mellom beste teknologi og den teknologi som nyttes i Norge idag. At en teknologi er tilgjengelig betyr ikke at den nødvendigvis er bedriftsøkonomisk lønnsom. Avskrivningstakten for det eksisterende system spiller en viktig rolle for investor og er avhengig av energiprisene. At vi ikke får gjennom-

ført samfunnsøkonomiske ENØK-tiltak i Norge uten støtte skyldes først og fremst differensierte (les: subsidierte) el.priser, de mange små enheter i el.forsyningen og mangel på informasjon. Riktige prissignaler og informasjon om eksisterende teknologi og lønnsomhet framstår derfor som de viktigste virkemiddel en burde nytte i denne sammenheng. Det er jo paradoksalt at kraftprisene er så lave hos enkelte brukere at en må subsidiere ENØK-tiltak. Her får OED lite igjen pr. krone.

SP: Hva bør en gjøre for å redusere forurensningene fra jordbruket?

LL: Brundtland-kommisjonen peker indirekte på to problemer med norsk landbruk: internasjonal arbeidsdeling og forurensninger. Nivået på norsk jordbruk har etter siste krig vesentlig vært styrt utifra målet om selvforsyning. Dessuten har kanaliseringen av jordbruket utover landet vært styrt utifra mer eller mindre godt begrunnede distrikts-hensyn. Bygdeutvalget sa for noen år siden mye klokt om hva en burde gjøre for å få størst distrikteffekt pr. krone overføring, men det ble for hard kost for politikerne. Kravet om selvforsyning av alle typer landbruksprodukter er en kostbar absurditet. Produkter som korn, kjøtt og frukt/grønnsaker bør vi åpne for fri import av. Støtten til denne typen landbruk i Norge bør skaleres ned. Problemene

med forurensning i landbruket gjelder i første rekke overgjødning, giftstoffer og erosjonsproblemer. Disse bør reduseres ved endret virkemiddelbruk uansett nivå, men den billigste løsningen er nok en noe annen kanalisering og en reskalering av nivået. Vi bør stille bra med de bøndene vi vil ha i Norge, men det er unødig kostbart å ha så mange av dem som idag.

SP: Er det mulig å få gjennomført anbefalingene i Brundtland-kommisjonens rapport når politiske kompromisser som oftest fører til at virkemidlene kan karakteriseres som å pirke i problemene?

Må det ikke drastiske virkemidler til?

LL: På noen områder må det drastiske virkemidler til hvis en skal ta Brundtland-kommisjonen på alvor. Spesielt innen energi, samferdsel og landbruk. Det er imidlertid viktig at en ved gjennomføring av drastiske tiltak må gi et signal til produsenter og konsumenter om dette i god tid, slik at de får en rimelig tid til å tilpasse seg den nye situasjonen. På denne måten kan de største problemene med innføring av drastiske tiltak reduseres. I energipolitikken kan et signal om at kraftintensiv industri i år 2000 må betale det samme som alle andre brukere av elektrisk kraft være et bedre signal enn en stadig debatt om hva prisen bør være neste år.

Denne type signaler om framtidige virkemidler må en få fram innenfor alle de nevnte områdene. Det er ikke lett å lage en skisse av Norge i år 2000 som er ulik den tilvante, men vi burde gi våre politikere tid til å være litt mer visjonære og mindre opptatt av detaljer.

SP: Har virkemiddelgruppen foreslått drastiske virkemidler i rapporten til Statsrådsutvalget?

LL: På noen områder har vi det. På flere områder følte vi imidlertid et sterkt behov for et bedre analyseapparat å støtte oss til. Det burde være en interessant oppgave for økonomer å bidra til at det utvikles planleggingsmodeller hvor miljøeffekter innarbeides bedre enn idag. Uten slike analysemetoder er vi ikke istand til å legge fram velbegrunnede menyer for politikerne.

Sosialøkonomen vil med dette håpe at formannen har fått gjennomslag for endel av sine tanker i virkemiddelutvalget og kanskje ikke minst at politikerne vil forsøke å bruke endel av virkemidlene som antydes. Ikke minst om Brundtland-kommisjonens rapport skal unngå den tradisjonelle nedstøving av denne type dokumenter. At virkemiddelgruppens rapport er unntatt offentlighet er imidlertid en dårlig begynnelse.

SF's lille butikk

ART.NR.

1	- Jubileumsboken fra 1958 - så langt beholdningen rekker	kr.	25,-
2	- Jubileumsboken fra 1984 - restopplag	kr.	25,-
3	- Ansettelse i privat virksomhet, brosjyre		Gratis
4	- Sosialøk., et studium med gode arbeidsutsikter, brosjyre		Gratis
5	- Forsikrings- og lånetilbud gjennom fagfor., brosjyre		Gratis
	1 Kollektiv hjemforsikring, brosjyre		
	2 Gruppeliv, ulykkesforsikring, pensjonsforsikringer m.v.		
	3 Cresco Card		
6	- Samleperm for Sosialøkonomen, pr. stk.	kr.	40,-
	2 eller flere, pr. stk.	kr.	37,50
7	- Art.samlingen, - utvalgte artikler fra Sosialøkonomen fra 1970 til 1986	kr.	78,-
8	- Foredragssamlinger fra kurs		
	8601 Valutapolitiske problemer 1986	kr.	100,-
	8604 Penge og kredittpolitikk 1986	kr.	100,-
	8605 Norge og oljen, en kilde til velstand eller bekymring, 1986	kr.	100,-
	8704 Valutapolitiske problemer 1987	kr.	100,-
	8707 Penge og kredittpolitikk, 1987	kr.	100,-
	8801 Valutapolitiske problemer 1988	kr.	100,-

TIL SOSIALØKONOMENES FORENING,
STORGT. 26
0184 OSLO 1
TLF.: (02) 17 00 35

Jeg bestiller følgende art.nr. fra Sosialøkonomenes lille butikk

Art.nr. _____

Spes.nr. _____

Antall _____

Medlemsnummer eller navn og adresse _____